

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDŲ PRIEŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ LIGONINĘ

2019-10-31 Nr. 4D-2018/1-1369
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigoje tiriami X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundai dėl Laisvės atėmimo vietų ligoninės (toliau vadinama – LAVL, Ligoninė) pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su pasimatymų nesuteikimu, socialinės reabilitacijos ilgai besigydantiems nuteistiesiems netaikymu, prašymo nagrinėjimu ir patalpų tvarkymu.

Seimo kontrolierių įstaigoje gauti du papildomi Pareiškėjo kreipimaisi (toliau visi kreipimaisi kartu vadinami – Skundai).

2. Pareiškėjas Skunduose nurodė:

2.1. LAVL nevykdomos jokios ilgai besigydantiems nuteistiesiems skirtos socialinės reabilitacijos programos, nevyksta jokie užsiėmimai, nuteistieji negali atlikinėti religinių apeigų, jiems neleidžiami kontaktiniai pasimatymai su artimaisiais, neskatinamos jokios socialinių ryšių palaikymo formos;

2.2. jis nesulaukia LAVL administracijos atsakymo į 2017-10-30 prašymą, užregistruotą 2017-11-02;

2.3. yra priverstas pats tvarkyti savo gyvenamąją patalpą-palata ir kiekvieną dieną ją dezinfekuoti. Nuo aplinkoje pasklindančių chloro garų pradeda labai kosėti, tačiau iš patalpos išeiti niekur negali, nes turi būti izoliuotas nuo kitų asmenų. Pareiškėjas nesupranta, kodėl patalpų valymo ir dezinfekavimo darbų neatlieka dirbantis personalas, kaip visose kitose gydymo įstaigose, kodėl už patalpų valymą jis negauna jokio atlygio.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išnagrinėti jo Skundus.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2018-11-20 raštu Nr. 4D-2018/1-1369/3D-3100 kreipėsi į LAVL administraciją, prašydamas paaiškinti Skunduose nurodytas aplinkybes.

Seimo kontrolierių įstaigoje 2018-12-14 buvo gautas LAVL administracijos 2018-12-07 raštas Nr. S-5757, kuriame nurodoma:

4.1. „Nuteistųjų teises pasimatyti su giminaičiais ir kitais asmenimis reglamentuoja Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės ir kiti teisės aktai. Laisvės atėmimo vietų ligoninė (toliau – Ligoninė), siekdama tinkamai užtikrinti

Bausmių vykdymo kodekso nuteistiesiems nustatytos teisės pasimatyti įgyvendinimą, atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo ir kitų sveikatos priežiūrą reglamentuojančių teisės aktų nustatytus reikalavimus, yra patvirtinusi Pasimatymų suteikimo ir jų vykdymo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje tvarkos aprašą, patvirtintą Ligoninės direktoriaus 2016 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V-288 (pridedamas). Minėto aprašo 10 punkte nustatyta, kad, „siekiant išvengti užsikrėtimo ir susirgimo užkrečiamosiomis ligomis, išvengti šių ligų išplitimo visuomenėje, Ligoninėje laikomiems asmenims, sergantiems atviros formos plaučių tuberkulioze (kai TM išskiriamos į aplinką), kita pavojinga ar ypač pavojinga užkrečiamąja liga, plintančia oro lašeliniu būdu, gali būti suteikiami tik trumpalaikiai pasimatymai be fizinio kontakto.“

Patikrinus Nuteistųjų, suimtųjų rašytinių pasiūlymų, prašymų (pareiškimų), peticijų ir skundų, adresuotų Ligoninės direktoriui, apskaitos žurnalą, nustatyta, kad nuo 2018-01-01 X su prašymais suteikti ilgalaikį pasimatymą nesikreipė bei, atsižvelgiant į nuteistojo sveikatos būklę ir vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, nuteistajam suteikti ilgalaikius pasimatymus Ligoninės administracijai nėra teisinio pagrindo.“

4.2. „Patikrinus Nuteistųjų, suimtųjų rašytinių pasiūlymų, prašymų (pareiškimų), peticijų ir skundų, adresuotų Ligoninės direktoriui, apskaitos žurnalą, nustatyta, kad nuo 2018-01-01 X su prašymais suteikti papildomus skambučius nesikreipė. Tačiau 2018-08-10 kreipėsi prašymu pakeisti ilgalaikį pasimatymą į 4 skambučius.“

4.3. „Patikrinus Nuteistųjų, suimtųjų rašytinių pasiūlymų, prašymų (pareiškimų), peticijų ir skundų, adresuotų Ligoninės direktoriui, apskaitos žurnalą, nustatyta, kad nuo 2018-01-01 X su prašymais sudaryti sąlygas atlikti religines apeigas nesikreipė.“

4.4. „X bausmę atlieka Tuberkuliozės skyriuje. Dėl sveikatos būklės, ligos indikacijų, infekcijų ir užkrečiamų ligų prevencijos bei kontrolės tikslais, Ligoninėje nuteistieji (suimtieji) Tuberkuliozės skyriuje į bendras patalpas nevedami ir bendri užsiėmimai nėra organizuojami, teikiamos tik mokytojų konsultacijos, individualūs susitikimai su kviestiniais svečiais ar individualios konsultacijos pagal nuteistojo prašymą. Atkreipiame dėmesį, kad Ligoninės prioritetinė paskirtis yra teikti sveikatos priežiūros paslaugas ir organizuoti sveikatos priežiūros paslaugų teikimą kitose asmens sveikatos priežiūros įstaigose, todėl organizuoti socialinę reabilitaciją ta apimtimi, kuri galima kitose laisvės atėmimo vietose, yra sudėtinga, o kartais dėl medicininių indikacijų ir neįmanoma.

Bausmių vykdymo kodekso 137 punkto 4 dalyje nustatyta: „Nuteistųjų socialinės reabilitacijos metu įgyvendinamos Kalėjimų departamento direktoriaus akredituotos elgesio pataisos programos, taikomos nuteistųjų socialinių įgūdžių lavinimo ir pozityvaus užimtumo priemonės, teikiama pagalba nuteistiesiems sprendžiant asmenines ir socialines problemas, psichologinė pagalba, atliekama individuali ar grupinė psichologinė terapija, taikomos paskatinimo priemonės ir nuobaudos, taip pat kitos priemonės, kurių įgyvendinimas padėtų nuteistiesiems socialiai reabilituotis.“

2018 metais Tuberkuliozės skyriuje esantiems nuteistiesiems buvo organizuoti šie renginiai: Perskaitytų knygų aprašymas; Velykinių atvirukų konkursas; Lietuvių tautosakos mįslių ir patarlių įminimo konkursas, Kryžiažodžių sprendimo konkursas; Psichologinė tarnyba organizavo užduotis savianalizei atlikti, Lietuvos atkūrimo 100-mečio proga logotipo kūrimo konkursas; 2018 Konstitucijos egzaminas.

Siekiant palaikyti socialinius ryšius su visuomene bei padėti įveikti socialinę atskirtį, nuteistiesiems sudarytos sąlygos susitikti su atvyksiančiais religinių bendruomenių atstovais ir visuomeninių organizacijų savanoriais pagal jų išreikštą sutikimą bei nuteistojo iš anksto pateiktą rašytinį prašymą. Ligoninėje lankosi *Carito* savanoriai, Rumšiškių Šv. Arkangelo Mykolo Parapijos klebonas A. Ž., Kauno Stačiatikių Apreiškimo bažnyčios kunigas I. R., Lietuvos kalėjimų kapelionų asociacijos narys L. B., Lietuvos kalėjimų kapelionų asociacijos „Tarnavimas kaliniams“ direktorius G. V., Gailestingumo namų savanoris V. P.

Bendradarbiaujant su Kaišiadorių suaugusiųjų ir jaunimo mokykla, Ligoninėje nuteistieji gali dalyvauti bendrojo lavinimo mokymuose nuotoliniu būdu ir tokiu principu – nuteistieji reguliariai gauna parengtą užduočių paketą bei atgal gražina savarankiškai atliktas užduotis, kurios yra tikrinamos ir analizuojamos mokytojų.

Vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 125 straipsnyje įtvirtintu reikalavimu, jog „Pataisos įstaigos administracija privalo užtikrinti, kad nuteistieji būtų įtraukiami į darbą atsižvelgiant į jų darbingumą ir, kiek galima, į turimą specialybę“, bei atsižvelgiant į tai, kad nuteistieji Tuberkuliozės skyriuje serga užkrečiama liga, kuri lengvai plinta per orą, infekcijų ir užkrečiamų ligų prevencijos ir kontrolės tikslais, administracija šiems nuteistiesiems suteikti galimybę dirbti Ligoninėje negali.

Sprendžiant asmenines ir socialines problemas, nuteistieji turi galimybę kiekvieną dieną pagalbos ar konsultacijos kreiptis į Socialinės reabilitacijos skyriaus arba Psichologinės tarnybos specialistus.

Laisvalaikiu nuteistiesiems sudarytos sąlygos iš bibliotekos gauti ir skaityti knygas, periodinę spaudą, domėtis ir nagrinėti naujausius teisės aktus, spręsti kryžiažodžius. Taip pat gali užsiimti menine veikla – tapyti paveikslus, gaminti atvirukus ar karpinius, groti muzikiniais instrumentais, žaisti stalo žaidimus, sportuoti. Nuteistieji motyvuojami rodyti iniciatyvą ir kreiptis į Ligoninės administraciją su prašymais padėti organizuoti laisvalaikį ar užsiimti naudinga veikla bei aprūpinti juos reikiamomis priemonėmis. Šiuo metu 2 nuteistiesiems sudarytos sąlygos (Ligoninės lėšomis nupirktos priemonės) gaminti proginius atvirukus ir 1 nuteistasis užsiima individualia paveikslų tapyba.

X 2018 metais dalyvavo: Perskaitytų knygų aprašyme, Velykinių atvirukų konkurse, Lietuvių tautosakos mįslių ir patarlių įminimo konkurse bei Psichologinė tarnyba organizavo užduotis savianalizei atlikti. Nuteistasis pagal pateiktus prašymus konsultuojamas Psichologinės tarnybos specialistų bei nuolat teikiami individualūs pokalbiai Socialinės reabilitacijos skyriaus specialisto [...].“

4.5. „Nuteistųjų pareiga tvarkyti ir prižiūrėti savo gyvenamąją patalpą įvardinta kaip viena iš specialiųjų nuteistojo, kuris atlieka laisvės atėmimo bausmę, pareigų ir įtvirtinta Bausmių vykdymo kodekso 110 straipsnio 1 dalies 3 punkte: „Laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji privalo: administracijos paskyrimu eilės tvarka budėti gyvenamosiose patalpose“. Ligoninė, siekdama tinkamai užtikrinti Bausmių vykdymo kodekso numatytos nuteistojo pareigos tvarkyti savo gyvenamąją patalpą įgyvendinimą, atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo ir kitų sveikatos priežiūrą reglamentuojančių teisės aktų nustatytus reikalavimus, Ligoninės direktoriaus 2017 m. vasario 28 d. įsakymu Nr. V-39 yra patvirtinusi Laisvės atėmimo vietų ligoninės vidaus tvarkos taisyklės [...]. Minėtų taisyklių 29.10 punkte nustatyta: „Pacientas privalo laikytis bendrųjų ir asmens higienos reikalavimų, tvarkyti ir valyti gyvenamąją patalpą, išskyrus atvejus, kai to negalima daryti dėl gydytojo paskirto gulimo (tausojančio) režimo ar kitų medicininių indikacijų.“

Ligoninės direktoriaus 2017 m. balandžio 10 d. įsakymu Nr. V-71 patvirtinta Laisvės atėmimo vietų ligoninės aplinkos paviršių valymo ir dezinfekcijos procedūra bei 4.2.4 punkte numatyta: „Nuolatinį palatų-kamerų valymą ligoninės skyriuose bei palatų-kamerų, kuriuose gydomi pacientai, sergantys užkrečiamomis ligomis, plintančiomis kontaktiniu ir oro lašeliniu būdu (su lašeliais bei dalelėmis), valymą ir dezinfekciją DVT [dezinfekcijos valomasis tirpalas] atlieka nuteistieji pacientai, kuriems netaikomas nepertraukiamas lovos režimas ir pagal fizinę būklę gali atlikti valymo darbus“ [...].

Atsižvelgiant į aukščiau paminėtų teisės aktų reikalavimus, nuteistieji, išskyrus atvejus, kai to negalima daryti dėl gydytojo paskirto gulimo (tausojančio) režimo ar kitų medicininių indikacijų, gyvenamąsias patalpas Ligoninėje tvarkosi patys. Šiuo tikslu, nuteistiesiems paprašius susitvarkyti kameras, išduodamas įstaigos valymo inventorių – kibiras su vandeniu, kuriame ištirpintas dezinfekavimo tirpalas, bei šluota ir vienkartinės pirštinės (po tvarkymo inventorių gražinamas).“

4.6. „Patikrinus Nuteistųjų, suimtųjų rašytinių pasiūlymų, prašymų (pareiškimų), peticijų ir skundų, adresuotų Ligoninės direktoriui, apskaitos žurnalą, nustatyta, kad 2017-10-30 X su prašymu nesikreipė.“

5. Seimo kontrolierius 2019-01-29 dar kartą kreipėsi į LAVL administraciją, prašydamas pateikti papildomą informaciją. LAVL administracija 2019-02-14 raštu Nr. S-776 informavo:

5.1. „2016 m. rugpjūčio 3 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. liepos 26 d. įsakymui Nr. 1R-214 „Dėl Teisingumo ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymo Nr. 1R-65 „Dėl Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių įstaigų nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, Laisvės atėmimo vietų ligoninė, esanti Vilniuje, persikėlė į Pravieniškių k., esantį Kaišiadorių r. Ligoninė tapo Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldi biudžetinė įstaiga, kurios paskirtis – ambulatorinių ir stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas asmenims, kuriems paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, ir arešto bei laisvės atėmimo bausmes atliekantiems nuteistiesiems, užtikrinant kardomosios priemonės – suėmimo, arešto ir laisvės atėmimo bausmių vykdymą.“

Šiai įstaigai privalomai taikomas Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas, Sveikatos apsaugos ministro 2012 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-946 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 47-1:2012 „Sveikatos priežiūros įstaigos. Infekcijų kontrolės reikalavimai“ (toliau – Lietuvos higienos norma HN 47-1:2012) bei kiti sveikatos apsaugą bei asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų veiklą reglamentuojantys teisės aktai.“

5.2. „Nuteistųjų teises pasimatyti su giminaičiais ir kitais asmenimis reglamentuoja Bausmių vykdymo kodeksas, Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės ir kiti teisės aktai. Ligoninė, siekdama tinkamai užtikrinti Bausmių vykdymo kodekso nuteistiesiems nustatytos teisės pasimatyti įgyvendinimą, atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo ir kitų sveikatos priežiūrą reglamentuojančių teisės aktų nustatytus reikalavimus, pasitvirtino Ligoninės direktoriaus 2016 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V-28S „Pasimatymų suteikimo ir jų vykdymo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje tvarkos aprašą“ [...]. Minėto aprašo 10 punkte nustatyta, kad, „siekiant išvengti užsikrėtimo ir susirgimo užkrečiamosiomis ligomis, išvengti šių ligų išplitimo visuomenėje, Ligoninėje laikomiems asmenims, sergantiems atviros formos plaučių tuberkulioze (kai TM išskiriamos į aplinką), kita pavojinga ar ypač pavojinga užkrečiamąja liga, plintančia oro lašeliu būdu, gali būti suteikiami tik trumpalaikiai pasimatymai be fizinio kontakto“.“

5.3. „Rengiant Pasimatymų suteikimo ir jų vykdymo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje tvarkos aprašą, patvirtintą Laisvės atėmimo vietų ligoninės direktoriaus 2016 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V-288, tyrimai dėl rizikos užsikrėsti plaučių tuberkulioze ilgalaikių pasimatymų metu su atvira forma plaučių tuberkulioze sergančiais asmenimis nebuvo atliekami bei specialistų išvados neteikiamos.“

5.4. „Pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. 407 patvirtintą Epidemiologinio režimo asmens sveikatos priežiūros įstaigose, teikiant medicinos pagalbą sergantiems tuberkulioze ir išskiriamiems tuberkuliozės mikobakterijas asmenims, tvarkos aprašo 3 punktą, tuberkulioze sergantys ligoniai, išskiriantys tuberkuliozės mikobakterijų, guldomi į tuberkuliozės stacionarinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos izoliavimo palatas.“

Nuteistiesiems, kuriems paskirtas prieštuberkuliozinis gydymas [ir kurie] laikomi izoliuoti nuo kitų nuteistųjų, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 70 straipsnyje nustatyta tvarka bei pagal Lietuvos higienos normos HN 47-1:2012 „Sveikatos priežiūros įstaigos. Infekcijų kontrolės reikalavimai“ 20 punkto reikalavimus – pacientui, sergančiam arba įtariamam, kad serga infekcinėmis ligomis, kurių sukėlėjai plinta per orą (su lašeliais), taikomos standartinės ir papildomos izoliavimo priemonės.

Pacientų izoliavimą, sergant arba įtariant, kad jis serga tuberkulioze, išsamiau detalizuoja Lietuvos higienos normos HN 47-1:2012 21 punktą, kuriame numatytos papildomos izoliavimo priemonės, *pirma*, pacientas guldomas į atskirą vienvietę palatą arba į palatą, kurioje guli pacientai, sergantys (remiantis klinika ir diagnoze) ta pačia infekcija; *antra*, palatos durys visą laiką turi būti uždarytos. Iš šio teisinio reguliavimo matyti, kad paciento izoliacija nuo kitomis ligomis sergančių pacientų turi būti užtikrinama palatos ribose. Taip pat aptariamos higienos normos 22 punkte nustatyta, kad pacientui, sergančiam arba įtariamam, kad jis serga infekcinėmis ligomis, kurių sukėlėjai plinta per orą (su dalelėmis arba su lašeliais), išvežamam arba išvedamam iš palatos, uždedama medicininė kaukė.

Vadovaujantis Laisvės atėmimo vietų ligoninės direktoriaus 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V-258 patvirtintų Nuteistųjų ir suimtųjų pasimatymų su giminaičiais ir kitais asmenimis taisyklių 23 punkto reikalavimais, nuteistųjų, sergančių atvira tuberkuliozes forma, pasimatymai (ilgalaikiai ir trumpalaikiai) vyko kiekvieno mėnesio 1–7 dienomis, o kitų būrių – nuo 8 dienos. Pasimatymo metu nuteistieji privalomai dėvėjo aukšto filtravimo respiratorius, po pasimatymų suteikimo buvo atliekama pasimatymo patalpų ir daiktų dezinfekcija. Pažymėtina, kad pasimatymo metu aukšto filtravimo respiratorius turi dėvėti ir į pasimatymą atvykęs asmuo, tačiau įstaigos administracijai nebuvo galimybės užtikrinti kontrolę, ar ilgalaikio pasimatymo metu asmenys laikėsi visų apsaugos reikalavimų, kas kėlė abejonių, ar šios techninės ir organizacinės priemonės buvo pakankamos sumažinant riziką užsikrėsti plaučių tuberkulioze atvykstančių į pasimatymą asmenų bei šios ligos išplitimą visuomenėje.

Vadovaujantis Epidemiologinio režimo asmens sveikatos priežiūros įstaigose, teikiant medicinos pagalbą sergantiems tuberkulioze ir išskiriantiems tuberkuliozės mikobakterijas asmenims, tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. 407 (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. liepos 25 d. įsakymo Nr. V-740 redakcija), 4 punkto reikalavimais, ligoniams, išskiriantiems tuberkuliozės mikobakterijas, draudžiama savavališkai išeiti už stacionarinės asmens sveikatos priežiūros įstaigos ribų, vykti į namus lankyti artimųjų bei, siekiant išvengti užsikrėtimo ir susirgimo užkrečiamosiomis ligomis, išvengti šių ligų išplitimo visuomenėje, gydytojų-specialistų buvo priimtas sprendimas nuteistiesiems, sergantiems atvira plaučių tuberkulioze, teikti tik trumpalaikius pasimatymus be fizinio kontakto.“

6. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras 2019-02-12 raštu Nr. 4R-92 Seimo kontrolierių informavo, kad:

6.1. „2018 m. Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro ataskaitos duomenimis, Lietuvoje naujų tuberkuliozės (TB) atvejų ir recidyvų rodiklis, tenkantis 100 tūkstančių gyventojų, siekė 46,6 atvejus; 100 tūkstančių kalinčiųjų šis rodiklis buvo daugiau nei dešimt kartų aukštesnis nei bendroje populiacijoje ir siekė 513,6 atvejus“;

6.2. „TB infekcijos šaltinis – sergantis atvira kvėpavimo organų TB ligonis, kuris kosėdamas, čiaudėdamas, per orą su dalelėmis skiria į aplinką TB mikobakterijas.

Kiti mikobakterijų perdavimo keliai: per pažeistą odą, tiesioginio kontakto būdu, per placentos kraujagysles, amniono vandenį ar infekuotą gimdos takų sekretą. TB galima užsikrėsti vartojant sergančių galvijų nepasterizuotą pieną ar jo produktus. Šie užsikrėtimo keliai pasitaiko labai retai, dažniausiai šalyse, kur TB sergamumas didesnis nei 100 atv. / 100 tūkst. gyventojų“;

6.3. „TB sergantys pacientai turėtų būti guldomi atskirose nuo kitų pacientų, sergančių kitomis ligomis, patalpose. Pacientai, kurių skreplių pasėlio rezultatai teigiami, turi būti patalpinti atskirai (atskiros patalpos, pageidautina su tualetu) nuo pacientų, kurių skreplių pasėlio rezultatas neigiamas. Pacientai, kuriems įtariamas arba patvirtintas atsparumas vaistams, turi būti paguldyti atskirose patalpose, atsižvelgiant į jautrumo vaistams tyrimo rezultatus. Pacientai, kurių skreplių pasėlio rezultatas teigiamas, turi valgyti savo palatose. Jiems neturėtų būti leidžiama eiti į bendro naudojimo patalpas.

Dėl asmens izoliavimo būtinybės bei trukmės, gydymo ypatumų sprendžia jį gydantis gydytojas. Ypatingai svarbu užtikrinti, kad sergantis TB asmuo reguliariai vartotų vaistus. Pradėjus vartoti vaistus nuo TB rizika užkrėsti kitus asmenis sumažėja ir tik reguliariai juos vartojant išnyksta. Pažeidus gydymo režimą liga atsinaujina, vystosi atspari vaistams TB“;

6.4. „Skaiciuojama, kad įkvėpus TB mikobakterijų užkrėtimo tikimybė siekia apie 30 proc., kalėjimuose šis procentas gali būti daugiau nei dvigubai didesnis. TB pacientų, kurių skreplių pasėlis teigiamas ir / ar sergančių vaistams atsparia TB, lankymas turi būti ribojamas.

Jeigu lankytoji būtina įeiti į TB sergančiųjų palatas, juos reikia informuoti apie TB perdavimą, jie turi dėvėti respiratorius, kambarių langai turi būti atidaryti, o pacientai turi dėvėti medicininę kaukę. Lankymai vyksta pagal nustatytą lankymų grafiką, pageidautina tam skirtose zonose (atvirose arba gerai vėdinamose vietose). Lankytojus (taip pat ir darbuotojus bei pacientus) reikia informuoti apie pavojų užsikrėsti ir apsaugos priemones“;

6.5. „Ar asmuo, turėjęs kontaktą su atvira plaučių TB sergančiuoju, užsikrės ir ar susirgs, priklauso nuo daugybės faktorių, tokių kaip: ekspozicijos laikas (pvz., kiek laiko vyko kontaktas); infekcijos dozė; aplinka, kurioje vyksta kontaktas (pvz., uždara, maža, nevėdinama patalpa); sergančiojo būklė (pvz., patloginė būklė, vaistų vartojimas); kontaktuojančio asmens amžius ir sveikatos būklė; mikobakterijų savybės.

Didžiausią riziką susirgti TB turi artimą sąlytį su atvira TB sergančiu turėję asmenys, kartu gyvenantys ar dirbantys asmenys; asmenys, užsikrėtę žmogaus imunodeficito virusu; asmenys, priklausomi nuo alkoholio, narkotinių ir kitų psichoaktyvių medžiagų. Didesnę riziką susirgti TB turi asmenys persirgę TB, turintys latentinę TB infekciją; sergantys onkologinėmis ligomis; patyrę skrandžio ar žarnų rezekciją; sergantys cukriniu diabetu; sergantys lėtiniu inkstų nepakankamumu; turintys kūno masės indeksą 10 proc. mažesnę už normą ir kt.“;

6.6. „Jei asmuo į aplinką platina TB mikobakterijas, tiek medicininės, tiek organizacinės, techninės priemonės gali tik sumažinti riziką užkrėsti aplinkinius, didžiąja dalimi tai priklauso nuo sergančiojo sąmoningumo ir sveikatos raštingumo.“

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

7. Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“:

„5. Gyvenimas kalinimo įstaigoje turėtų kiek įmanoma labiau priartėti prie pozityvių gyvenimo visuomenėje aspektų.

[...]

[...] 18.10. Visų kalinių apgyvendinimo vietose turėtų būti minimalios saugumo priemonės, adekvačios kalinių pabėgimo arba savęs ir kitų žalojimo rizikai.

[...]

[...]19.1. Visos įstaigos patalpos visą laiką turi būti švarios ir tinkamai prižiūretos; [...] 19.5. Kalinių asmeniniai daiktai, drabužiai bei miegamosios vietos turi būti švarūs ir tvarkingi;

[...]

[...] 24.1 Kaliniams turi būti leidžiama kiek galima dažniau susirašinėti bei bendrauti telefonu ar kitokiomis ryšio priemonėmis su giminėmis, kitais asmenimis ir įvairių organizacijų atstovais bei pasimatyti su šiais asmenimis. 24.2. Jei reikia, bendravimas ir pasimatymai gali būti apribojami ir stebimi atliekant nusikaltimų tyrimus, tinkamai tvarkai, saugumui ir apsaugai palaikyti, dėl nusikaltimų prevencijos ir dėl nusikaltimų aukų apsaugos, bet tokie apribojimai, tarp jų ir teismo skirti tam tikri apribojimai, nepaisant to, turėtų leisti minimalius priimtinius kontaktus. 24.3. Šalies įstatymas turėtų aiškiai nustatyti šalies ir tarptautines organizacijas ir atstovus, su kuriais kaliniams bendravimas nebūtų ribojamas. 24.4. Kalinių pasimatymai turi būti organizuojami taip, kad leistų kiek tai yra įmanoma geriau kaliniams palaikyti ir tęsti santykius su šeimos nariais.

24.5. Kalėjimo valdžia turėtų padėti kaliniams palaikyti adekvačius kontaktus su išoriniu pasauliu ir suteikti jiems tinkamą paramą šiems kontaktams palaikyti.

[...] 25.1. Režimas visiems kaliniams turi užtikrinti tinkamą užimtumo programą. [...]

[...]

[...] 27.5. Kalėjimų valdžia turi pasirūpinti specialiais užsiėmimais kaliniams, kuriems tokių užsiėmimų reikia. 27.6. Kaliniams turi būti numatytos poilsio galimybės, tarp jų sportas, žaidimai, pomėgiai ir kiti laisvalaikio užsiėmimai, į kurių organizavimą jie turi būti įtraukti kiek įmanoma labiau.

[...]

[...] 29.2. Kalėjimų režimas kiek įmanoma turi būti organizuotas taip, kad leistų kaliniams praktikuoti savo religiją ir tikėjimus, dalyvauti šių religijų ar tikėjimų pamaldose arba susirinkimuose, vedamuose pripažintų šių religijų atstovų, turėti privačių pasimatymų su šių religijų atstovais, taip pat turėti nuosavų knygų ir literatūros, susijusių su jų religija ar tikėjimais.“

8. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

10 straipsnis. Nuteistųjų teisinė padėtis – „1. Bausmes atliekantys Lietuvos Respublikos piliečiai turi visas Lietuvos Respublikos piliečiams įstatymų nustatytas teises, laisves ir pareigas su apribojimais, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai ir teismo nuosprendis. [...]“;

73 straipsnis. Paprastajai grupei priskirtų nuteistųjų laikymo sąlygos – „Paprastajai grupei priskirti nuteistieji turi teisę: 1) apsipirkti pataisos įstaigos paruoštomis; 2) per du mėnesius gauti vieną ilgalaikį ir vieną trumpalaikį pasimatymą; 3) gauti ir siųsti neribotą kiekį laiškų, taip pat gauti smulkiųjų paketų; 4) du kartus per savaitę paskambinti telefonu; 5) kasdien pasivaikščioti tris valandas“;

94 straipsnis. Nuteistųjų teisė pasimatyti su giminaičiais ir kitais asmenimis – „1. Nuteistiesiems leidžiami pasimatymai: trumpalaikiai – iki trijų valandų ir ilgalaikiai – iki vienos paros. Pasimatymų skaičių ir rūšį nustato šio Kodekso 73, 74, 75, 79, 80, 85, 91 ir 152 straipsniai. 2. Trumpalaikiai pasimatymai vyksta specialiose patalpose, įrengtose taip, kad lankytojų ir nuteistojo fizinis kontaktas negalimas. Neatskiriant nuteistojo nuo lankytojų vyksta papildomi trumpalaikiai pasimatymai socialiniams ryšiams palaikyti arba trumpalaikiai pasimatymai su sutuoktiniu, sugyventiniu, artimaisiais giminaičiais ir asmeniu, su kuriuo nuteistasis turi bendrą vaiką, jei nei nuteistasis, nei šis asmuo nėra susituokęs su kitu asmeniu arba neturi sugyventinių ir šis vaikas yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka registruotas kaip bendras nuteistojo ir į pasimatymą atvykusio asmens vaikas. [...] Nuteistojo pageidavimu vienas ilgalaikis pasimatymas gali būti pakeistas dviem trumpalaikiais pasimatymais arba keturiais telefoniniais pokalbiais. [...] 5. Nuteistąjį, sergantį sunkia liga, gresiančia jo gyvybei, pataisos įstaigos direktorius arba jį pavaduojantis pareigūnas privalo leisti aplankyti sutuoktiniui, sugyventiniui, artimiesiems giminaičiams ir asmeniui, su kuriuo nuteistasis turi bendrą vaiką, jei nei nuteistasis, nei šis asmuo nėra susituokęs su kitu asmeniu arba neturi sugyventinių. Šie aplankymai į pasimatymų skaičių neįskaitomi. [...] 8. Pasimatymų ir sergančių nuteistųjų lankymo tvarką nustato Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės“;

106 straipsnis. Nuteistųjų teisė atlikti religines apeigas – „1. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys tikintys nuteistieji turi teisę dienotvarkėje numatyto laisvalaikio metu pataisos įstaigose vieni arba kartu su kitais nuteistaisiais atlikti religines apeigas. 2. Pataisos įstaigos administracija privalo užtikrinti, kad religinės apeigos netrukdytų kitų nuteistųjų poilsiui. 3. Tikinčių nuteistųjų grupiniu pageidavimu, suderinus su pataisos įstaigos administracija, religinėms apeigoms atlikti gali būti pakviestas dvasininkas. 4. Religinių apeigų atlikimo pataisos įstaigoje tvarką nustato Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės“;

110 straipsnis. Specialiosios nuteistųjų, kuriems paskirta laisvės atėmimo bausmė, pareigos – „1. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji privalo: 1) laikytis nustatytos pataisos įstaigų tvarkos; 2) vykdyti pataisos įstaigos administracijos reikalavimus;

3) administracijos paskyrimu eilės tvarka budėti gyvenamosiose patalpose; [...]“;

112 straipsnis. Pataisos įstaigų režimas ir pagrindiniai jo reikalavimai – „1. Režimas – tai diferencijuotų laisvės atėmimo bausmės vykdymo sąlygų ir šią bausmę atliekančių nuteistųjų elgesio taisyklių visuma. 2. Pagrindiniai pataisos įstaigų režimo reikalavimai yra šie: būtinas nuteistųjų izoliavimas ir nuolatinė jų priežiūra; reikalavimas nuteistiesiems tiksliai ir nenukrypstamai atlikti savo pareigas; skirtingų laikymo sąlygų sudarymas atsižvelgiant į nuteistojo padaryto nusikaltimo pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo asmenybę ir elgesį bausmės atlikimo metu. [...]“;

136 straipsnis. Socialinės reabilitacijos organizavimas – „Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų socialinę reabilitaciją organizuoja pataisos įstaigų administracija. Teisė dalyvauti šiame darbe turi valstybės ir savivaldybių institucijos, nevyriausybinės organizacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, jų nariai, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys“;

137 straipsnis. Socialinės reabilitacijos tikslai, veiksmai ir priemonės – „1. Nuteistųjų socialinė reabilitacija grindžiama nuteistųjų nusikalstamo elgesio rizikos valdymu ir atkuriamojo teisingumo įgyvendinimu. 2. Nuteistųjų socialinės reabilitacijos tikslai: 1) mažinti nuteistųjų nusikalstamo elgesio riziką; 2) motyvuoti nuteistuosius ir ugdyti jų gebėjimus socialiai reabilituotis, taip pat savo gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis; 3) užtikrinti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą, nukentėjusio asmens ir nuteistojo sutaikinimą. 3. Nuteistųjų socialinės reabilitacijos veiksmai: 1) nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas; 2) kriminogeninių veiksnių nustatymas; 3) priemonių, kuriomis šalinami kintamieji kriminogeniniai veiksniai, nustatymas ir įgyvendinimas. 4. Nuteistųjų socialinės reabilitacijos metu įgyvendinamos Kalėjimų departamento direktoriaus akredituotos elgesio pataisos programos, taikomos nuteistųjų socialinių įgūdžių lavinimo ir pozityvaus užimtumo priemonės, teikiama pagalba nuteistiesiems sprendžiant asmenines ir socialines problemas, psichologinė pagalba, atliekama individuali ar grupinė psichologinė terapija, taikomos paskatinimo priemonės ir nuobaudos, taip pat kitos priemonės, kurių įgyvendinimas padėtų nuteistiesiems socialiai reabilituotis“;

173 straipsnis. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų materialinis buitinis aprūpinimas – „1. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos reikiamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. [...] 5. [...] neįgaliesiems, taip pat laisvės atėmimo vietų ligoninėse gydomiems nuteistiesiems sudaromos geresnės gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos. [...]“

9. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo:

3 straipsnis. Teisėkūros principai – „1. Teisėkūros principai išreiškia tam tikrus imperatyvius reikalavimus, keliamus teisėkūroje dalyvaujantiems subjektams, siekiant sukurti vientisą, nuoseklią, darnią ir veiksmingą teisės sistemą. 2. Teisėkūroje vadovaujamosi šiais principais:

[...]

5) efektyvumo, reiškiančiu, kad rengiant teisės akto projektą turi būti įvertinamos visos galimos teisinio reguliavimo alternatyvos ir pasirenkama geriausia iš jų, teisės akte turi būti įtvirtinamos veiksmingiausiai ir ekonomiškiausiai teisinio reguliavimo tikslą leisiančios pasiekti priemonės, turi būti skelbiami ir įvertinami dėl teisinio reguliavimo gauti pasiūlymai, o teisėkūros veiksmai atliekami per protingus terminus;

6) aiškumo, reiškiančiu, kad teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti logiškas, nuoseklus, glaustas, suprantamas, tikslus, aiškus ir nedviprasmiškas;

7) sistemiškumo, reiškiančiu, kad teisės normos turi derėti tarpusavyje, žemesnės teisinės galios teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnės teisinės galios teisės aktams, įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai turi būti rengiami ir priimami taip, kad įsigaliojusių kartu su įstatymu ar atskiromis jo nuostatomis, kurias šie teisės aktai įgyvendina.“

10. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194, nustatyta:

„73. Nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių: [...] 73.6. tvarkyti ir prižiūrėti savo darbo, gyvenamąją (miegamą) ir pasivaikščiojimo vietas;

[...].

184. Atsižvelgiant į kiekvieno nuteistojo religinius, dvasinius ir moralinius poreikius, turi būti leidžiama dalyvauti pamaldose arba susirinkimuose, vykstančiuose pataisos įstaigoje, ir turėti tam reikalingas knygas ir literatūrą.

185. Religinėms apeigoms atlikti pataisos įstaigos administracija, atsižvelgdama į dvasininkų rekomendacijas, įrengia atitinkamas patalpas.

186. Pataisos įstaigose turi teisę lankytis visų konfesijų dvasininkai. Dvasininkai nuteistuosius gali lankyti suderintu su pataisos įstaigos administracija laiku.

[...]

232. Nuteistieji, sergantys aktyvia tuberkulioze, pasivaikščioti vedami į atskirus pasivaikščiojimo kiemus. Ne rečiau kaip kartą per savaitę juose atliekama baigiamoji dezinfekcija. Nuteistieji, sergantys kitomis užkrečiamosiomis lašeline keliu plintančiomis ligomis, pasivaikščioti vedami atskirai nuo kitų asmenų. Šiems sergantiesiems pasivaikščiojus tą pačią dieną į pasivaikščiojimo kiemus kiti nuteistieji neleidžiami. Šių kiemų baigiamoji dezinfekcija atliekama kasdien.“

11. Laisvės atėmimo vietų ligoninės nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. 1R-65:

1 punktas – „Laisvės atėmimo vietų ligoninė yra Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldi biudžetinė įstaiga, kurios paskirtis – ambulatorinių ir stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas asmenims, kuriems paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, ir arešto bei laisvės atėmimo bausmes atliekantiems nuteistiesiems (toliau – pacientai), užtikrinant kardomosios priemonės – suėmimo, arešto ir laisvės atėmimo bausmių vykdymą.“

12. Pasimatymų suteikimo ir jų vykdymo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje tvarkos apraše, patvirtintame LAVL direktoriaus **2014-12-29 įsakymu Nr. V-258** (galiojusiame iki 2016-12-29), buvo nustatyta:

„16. Nuteistieji, sergantys atvira tuberkuliozės forma, įleidžiami į [trumpalaikius] pasimatymus paskutiniai. [...] 23. Nuteistieji, sergantys atvira tuberkuliozės forma, įleidžiami į [ilgalaikius] pasimatymus kiekvieno mėnesio 1 – 7 dienomis, o kitų būrių – nuo 8 dienos. [...] 43. Nuteistieji, sergantys atvira tuberkuliozės forma, pasimatymo metu dėvi apsaugines kaukes.“

13. Pasimatymų suteikimo ir jų vykdymo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje tvarkos apraše, patvirtintame LAVL direktoriaus **2016-12-29 įsakymu Nr. V-288**, nustatyta:

„10. Siekiant išvengti užsikrėtimo ir susirgimo užkrečiamosiomis ligomis, išvengti šių ligų išplitimo visuomenėje, Ligoninėje laikomiems asmenims, sergantiems atviros formos plaučių tuberkulioze, kita pavojinga ar ypač pavojinga užkrečiama liga, plintančia oro lašeline būdu, gali būti suteikiami tik trumpalaikiai pasimatymai be fizinio kontakto.“

14. Lietuvos higienos normoje HN 47-1:2012 „Sveikatos priežiūros įstaigos. Infekcijų kontrolės reikalavimai“, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2012 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. V-946, nustatyta:

„1. Ši higienos norma nustato sveikatos priežiūros įstaigų infekcijų kontrolės reikalavimus.

2. Ši higienos norma privaloma sveikatos priežiūros įstaigoms, taip pat institucijoms, atliekančioms šių įstaigų darbuotojų ir pacientų sveikatos saugos kontrolę, kitoms įstatymų nustatyta tvarka kontrolės institucijoms bei valymo, dezinfekcijos, sterilizacijos paslaugas teikiantiems Lietuvos Respublikos arba kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiams, kitiems fiziniams asmenims, kurie naudojami Lietuvos Respublikos ar Europos Sąjungos teisės aktų jiems suteiktomis judėjimo Lietuvoje ar kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse teisėmis, Lietuvos Respublikoje įsteigtiems juridiniams asmenims, kitų Europos Sąjungos valstybių narių juridiniams asmenims, organizacijoms ar jų filialams, kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse ar kitose užsienio valstybėse įsteigtų juridinių asmenų ar organizacijų registruotiems filialams Lietuvos Respublikoje.

[...]

8. Sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojai, valymo, dezinfekcijos ir sterilizacijos paslaugas teikiančių įmonių darbuotojai, dirbantys su aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių, medicinos prietaisų cheminėmis dezinfekcijos ir (ar) sterilizacijos priemonėmis, turi laikytis naudojimo instrukcijų, saugos duomenų lapuose nurodytų taisyklių. Draudžiama naudoti aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių valymo, dezinfekcijos ir medicinos prietaisų valymo, dezinfekcijos ir sterilizacijos priemonės, pasibaigus jų galiojimo terminui. Valymo, dezinfekcijos tirpalai ruošiami ir naudojami pagal gamintojų naudojimo instrukcijas, o cheminės sterilizacijos priemonės pagal sterilizatoriaus ir priemonės gamintojų rekomendacijas.

9. Sveikatos priežiūros įstaigoje turi būti parengtas infekcijų kontrolės procedūrų vadovas, kuriame turi būti pateikta (aprašyta): [...] 9.6. aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių higienos planas ir valymo, dezinfekcijos procedūra. Higienos planai turi būti sudaromi visiems sveikatos priežiūros įstaigos skyriams (padaliniams). Higienos planuose turi būti pateikti valymo, dezinfekcijos objektai, naudojamų valymo, dezinfekcijos priemonių pavadinimai, koncentracija, dezinfekcijos ekspozicijos trukmė, valymo, dezinfekcijos būdas, dažnis, atsakingi vykdytojai; [...].

[...]

114. Sveikatos priežiūros įstaigos aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršiai turi būti švarūs (be akivaizdžiai matomų užteršimų: dulkių, valymo, dezinfekcinių medžiagų likučių, kraujo ir kūno skysčių, ekskretų žymių ir pan.), lengvai valomi/dezinfekuojami, atsparūs valymo ir dezinfekcijos priemonėms. [...]

115. Aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių, kurie nėra medicinos prietaisai), paviršių valymas arba valymas ir dezinfekcija turi būti atliekami vadovaujantis higienos planu.

[...]

118. Nuolatinis aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių valymas arba valymas ir dezinfekcija atliekami sveikatos priežiūros įstaigoje nustatyta tvarka. Valymas ir dezinfekcija atliekami tuoj pat, kai tik užteršiami krauju ir (ar) kūno skysčiais, ekskretais. Dažnai liečiami rankomis aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršiai valomi arba valomi ir dezinfekuojami keletą kartų per dieną.

119. Nuolatinis aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių valymas arba valymas ir dezinfekcija atliekami šluostymo, plovimo būdais. Nuvalytų paviršių aerosolinė dezinfekcija, naudojant automatinius vandenilio peroksido purškiklius (generatorius), gali būti atliekama operacinėse, baigus dienos operacijas, greitosios pagalbos automobiliuose po paciento pervežimo, mikrobiologijos laboratorijose (biologinės saugos bokse). Nuolatinis patalpų valymas arba valymas ir dezinfekcija atliekamas šia tvarka: pradedamas nuo švariausių patalpų ir užbaigiamas nešvariausiose patalpose (tualetuose), valomi arba valomi ir dezinfekuojami baldai, įrenginiai, aplinkos daiktų paviršiai, baigiama grindimis.

[...]

123. Pagrindinio palatų valymo ir dezinfekcijos metu neturi būti pacientų. Pagrindinis (ar) galutinis (baigiamasis) valymas ir dezinfekcija atliekami šluostymo, plovimo būdais arba atliekama nuvalytų paviršių aerosolinė dezinfekcija, naudojant automatinius vandenilio peroksido

purškiklius (generatorius).“

15. Lietuvos higienos normoje HN 134:2015 „Laisvės atėmimo vietų ir teritorinių policijos įstaigų areštinių sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintoje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. rugpjūčio 3 d. įsakymu Nr. V-908 (toliau vadinama – Higienos norma 134:2015), nustatyta:

37 *punktas* – „Patalpoms, kurias pagal laisvės atėmimo vietos, policijos areštinės vidaus tvarkos taisykles, valo patys jose laikomi asmenys (pvz., laisvės atėmimo vietos gyvenamosios patalpos, ilgalaikių pasimatymų patalpos), turi būti skirtos valymo priemonės (šepetys grindims, šluostė, šiukšlių semtuvėlis, kibiras, valikliai).“

16. Laisvės atėmimo vietų ligoninės vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose LAVL direktoriaus 2017-02-28 įsakymu Nr. V-39, nustatyta:

„29. Paciento pareigos: [...] 29.10. laikytis bendrųjų ir asmens higienos reikalavimų, tvarkyti ir valyti gyvenamąją patalpą, išskyrus atvejus, kai to negalima daryti dėl gydytojo paskirto gulimo (tausojančio) režimo ar kitų medicininių indikacijų; [...].“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

17. Konstitucinio Teismo nutarimai:

17.1. 2013-01-25 nutarime (bylos Nr. 50/2009) konstatuota: „Pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad vienas esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas ir teisinis aiškumas. Teisinio tikrumo ir teisinio aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. sausio 26 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. birželio 22 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas)“;

17.2. 2006-03-14 nutarime (bylos Nr. 17/02-24/02-06/03-22/04) konstatuota: „Teisės aktais reguliuojant santykius [...] būtina paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo. Minėtas konstitucinis principas suponuoja visų teisės aktų hierarchiją ir neleidžia poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykių, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymu, taip pat poįstatyminiais teisės aktais nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytuoju įstatyme, nebūtų grindžiamas įstatymais. Minėtas konstitucinis principas taip pat įpareigoja paisyti teisėtų lūkesčių, užtikrinti jų apsaugą, nepažeisti proporcingumo, protingumo, teisingumo reikalavimų. Konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas ir nuo Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo“;

17.3. 2004-12-29 nutarime (bylos Nr. 8/02-16/02-25/02-9/03-10/03-11/03-36/03-37/03-06/04-09/04-20/04-26/04-30/04-31/04-32/04-34/04-41/04) konstatuota: „Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją riboti konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.“

18. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau vadinama – LVAT) nutartys:

18.1. 2014 m. birželio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-546-14:

„Konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti

nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla prieš Lenkiją*, bylos Nr. 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą, bylos Nr. 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, spręsdamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą *Peers prieš Graikiją*, bylos Nr. 28524/95)“;

18.2. LVAT 2014 m. balandžio 9 d. pasitarimo metu apčiuotoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl bausmių vykdymo ir kardomojo suėmimo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų viešojo administravimo srityje, apibendrinimo medžiagoje nurodyta (57 punktą): „Laisvės atėmimo įstaigų kameros ar kitos patalpos, kuriose apgyvendinami nuteistieji ar suimtieji, privalo būti švarios. Pastebėtina, kad švaros ir tvarkos palaikymu kameroje rūpinasi patys jose laikomi asmenys, o laisvės atėmimo įstaigos administracija suteikia reikalingą materialinį buitinių aprūpinimą (valymo priemonių), prižiūri, kad nuolat būtų teikiamos deratizacijos bei dezinfekcijos paslaugos (žr., pvz., 2013 m. birželio 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A 822 - 1281/2013). Nuteistieji, atliekantys bausmę pataisos namuose, buitiniu inventoriumi aprūpinami pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. 1R-139 patvirtintas Nuteistų vyrų ir moterų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę pataisos namuose, aprūpinimo apranga, patalpyne ir asmens higienos priemonėmis normas ir Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kietuoju inventoriumi normas. Laisvės atėmimo įstaigai nesudarius galimybių palaikyti gyvenamosios patalpos švarą, teismui kyla pagrindas svarstyti žalos atlyginimo klausimą.“

Tyrimo išvados

19. Atsižvelgiant į Skunduose nurodytas aplinkybes, tyrimo metu surinktą informaciją ir teisinį reglamentavimą, tyrimo išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

19.1. dėl Pareiškėjo teisės į ilgalaikius pasimatymus, socialinę reabilitaciją ir atlikti religines apeigas neužtikrinimo;

19.2. dėl prašymo nagrinėjimo aplinkybių ir patalpų tvarkymo.

Dėl Pareiškėjo teisės

į ilgalaikius pasimatymus, socialinę reabilitaciją ir atlikti religines apeigas neužtikrinimo

20. Skunduose Pareiškėjas Seimo kontrolieriui skundėsi, kad jau beveik dveji metai yra gydomas LAVL dėl tuberkuliozės ir visą tą laiką jam neleidžiama dalyvauti socialinės reabilitacijos programose, laisvalaikio užimtumo programose, jis negali atlikti religinių apeigų, negauna kontaktinių pasimatymų su artimaisiais.

21. Tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjui dėl jo sveikatos būklės ir pavojaus užkrėsti kitus ilgalaikiai pasimatymai nesuteikiami. Ligoninėje nuteistieji (suimtieji), kurie gydomi Tuberkuliozės skyriuje, į bendras patalpas nevedami ir bendri užsiėmimai su kitais gydomais nuteistaisiais nėra organizuojami, teikiamos tik mokytojų konsultacijos, individualūs susitikimai su kviestiniais svečiais arba individualios konsultacijos pagal nuteistojo prašymą.

Kaip nurodė savo atsakymuose LAVL administracija, siekiant palaikyti socialinius ryšius su visuomene bei padėti įveikti socialinę atskirtį, nuteistiesiems sudarytos sąlygos susitikti su atvyksiančiais religinių bendruomenių atstovais ir visuomeninių organizacijų savanoriais pagal jų išreikštą sutikimą bei nuteistojo iš anksto pateiktą rašytinį prašymą. Sprendžiant asmenines ir socialines problemas, nuteistieji turi galimybę kiekvieną dieną pagalbos arba konsultacijos kreiptis į Socialinės reabilitacijos skyriaus arba Psichologinės tarnybos specialistus. Laisvalaikiu nuteistiesiems sudarytos sąlygos iš bibliotekos gauti ir skaityti knygas, periodinę spaudą, domėtis ir nagrinėti naujausius teisės aktus, spręsti kryžiažodžius.

Tuberkuliozės skyriuje gydytiems nuteistiesiems 2018 metais buvo organizuoti šie renginiai: „Perskaitytų knygų aprašymas“, Velykinių atvirukų konkursas, Kryžiažodžių sprendimo konkursas, Lietuvos atkūrimo 100-mečio proga logotipo kūrimo konkursas, 2018 Konstitucijos egzaminas.

Pareiškėjas 2018 metais dalyvavo šiuose renginiuose: „Perskaitytų knygų aprašyme“, Velykinių atvirukų konkurse, Lietuvių tautosakos mįslių ir patarlių įminimo konkurse bei vykdė Psichologinės tarnybos užduotis savianalizei atlikti. Nuteistasis pagal pateiktus prašymus konsultuojamas Psichologinės tarnybos specialistų bei nuolat vyksta jo individualūs pokalbiai su Socialinės reabilitacijos skyriaus specialistu.

22. BVK 73 straipsnyje numatyta, kad paprastajai grupei priskirti nuteistieji turi teisę per du mėnesius gauti vieną ilgalaikį ir vieną trumpalaikį pasimatymą, du kartus per savaitę paskambinti telefonu, kasdien pasivaikščioti tris valandas.

BVK 106 straipsnyje numatyta, kad laisvės atėmimo bausmę atliekantys tikintys nuteistieji turi teisę dienotvarkėje numatytu laisvalaikio metu pataisos įstaigose vieni arba kartu su kitais nuteistaisiais atlikti religines apeigas.

Pagal BVK 136 ir 137 straipsnius, laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų socialinę reabilitaciją organizuoja pataisos įstaigų administracija. Pagrindiniai nuteistųjų socialinės reabilitacijos tikslai yra mažinti nuteistųjų nusikalstamo elgesio riziką, motyvuoti nuteistuosius ir ugdyti jų gebėjimus socialiai reabilituotis, taip pat savo gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis. Nuteistųjų socialinės reabilitacijos metu įgyvendinamos Kalėjimų departamento direktoriaus akredituotos elgesio pataisos programos, taikomos nuteistųjų socialinių įgūdžių lavinimo ir pozityvaus užimtumo priemonės, teikiama pagalba nuteistiesiems sprendžiant asmenines ir socialines problemas, psichologinė pagalba, atliekama individuali ar grupinė psichologinė terapija, taikomos paskatinimo priemonės ir nuobaudos, taip pat kitos priemonės, kurių įgyvendinimas padėtų nuteistiesiems socialiai reabilituotis.

Būtina akcentuoti, kad Laisvės atėmimo vietų ligoninės paskirtis yra ne tik ambulatorinių ir stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas asmenims, bet ir kardomosios priemonės – suėmimo bei laisvės atėmimo bausmės vykdymas, todėl Ligoninėje gydomiems suimtiesiems ir nuteistiesiems turi būti užtikrinamas ne tik tinkamas gydymas, bet ir režimas pagal BVK bei kitų teisės aktų reikalavimus.

Nuteistiesiems, laikomiems LAVL, turi būti taikomos individualios priemonės, kad jie pasitaisytų ir išėję iš įstaigos gyvenimo tikslų siektų teisėtais būdais; toks ir yra vienas iš pagrindinių bausmės vykdymo tikslų. Tačiau iki minimumo apribojant sergančių nuteistųjų galimybę palaikyti glaudžius santykius su artimaisiais, apribojant galimybę dalyvauti socialinės reabilitacijos programose, nevykdant elgesio pataisos programų, bausmės vykdymo tikslai nebus pasiekti.

23. Ministrų Komiteto rekomendacijoje „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ numatyta, jog kalinių pasimatymai turi būti organizuojami taip, kad leistų kaliniams kiek tai yra įmanoma geriau palaikyti ir tęsti santykius su šeimos nariais. Kalėjimo administracija turėtų padėti kaliniams palaikyti adekvačius kontaktus su išoriniu pasauliu ir suteikti jiems tinkamą paramą šiems kontaktams palaikyti. Režimas visiems kaliniams turi užtikrinti tinkamą užimtumo programą. Kalėjimų administracija turi pasirūpinti specialiais užsiėmimais kaliniams, kuriems tokių užsiėmimų reikia. Kaliniams turi būti numatytos poilsio galimybės, tarp jų, sportas, žaidimai, pomėgių realizavimas ir kiti laisvalaikio užsiėmimai, į kurių organizavimą jie turi būti įtraukti kiek įmanoma labiau (pažymos 7 punktas).

24. Europos Tarybos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (CPT) ataskaitoje (3-ioji bendroji ataskaita, 1993 m.) pažymėta, kad kalėjimų sveikatos priežiūros tarnybos turėtų palaikyti priemones, skatinančias kalinčiųjų ryšius su išoriniu pasauliu, pvz., tinkamai įrengtas lankymo vietas, šeimos ar sutuoktinio ir (arba) partnerio apsilankymus atitinkamomis sąlygomis. Nors privalu imtis atsargumo priemonių, kalinčiųjų sirgimo tuberkulioze faktas įkalinimo institucijų ir kalėjimų sveikatos priežiūros tarnybų neatleidžia nuo atsakomybės skatinti kalinčiuosius palaikyti ryšius su išoriniu pasauliu ir sudaryti sąlygas tinkamiems šeimos apsilankymams.

CPT ataskaitoje nurodyta, jog laisvės apribojimo institucijos turėtų imtis priemonių, kad palengvintų infekuotiems kalintiesiems palaikyti kontaktus su šeimos nariais, kartu pasirūpinant pastarųjų apsauga nuo užkrėtimo. Tokios priemonės, kaip vėdinimo technologijos, lankymo patalpų įrengimas, užtikrinantis adekvatą vėdinimą ir oro kaitą, bei UV baktericidinis švitinimas, gali sumažinti TB infekcijos plitimo riziką. Pavyzdžiui, CPT 2002 m. ataskaitoje (vizitas į Azerbaidžaną) pažymėjo, kad specializuotoje įstaigoje, kurioje gydomi tuberkulioze sergantys kaliniai, artimųjų apsilankymai būtų leistini atsižvelgiant į režimo tipą, o priešmirtinėje stadijoje kalinių lankymų skaičius galėtų būti neribojamas.

CPT dar 2004 metais, po vizito LAVL, Lietuvos įkalinimo institucijoms rekomendavo, kad pacientams (ypač tiems, kurie jose lieka ilgesnį laiką) pasiūlytų kuo įvairesnės veiklos. Jau tuo metu CPT laikėsi nuomonės, kad LAVL laikomiems kaliniams nėra pakankamai galimybių užsiimti kokia nors veikla.

2002 m. CPT jau pirmiau minėtoje ataskaitoje po vizito Azerbaidžano specializuotoje medicininėje įstaigoje, skirtoje gydyti tuberkulioze sergančius kalinius, nurodė, kad šioje įstaigoje TB pacientų grupė neturėjo jokio kontakto su likusia kalėjimo bendruomene, bet galėjo laisvai vaikštinėti kalėjime ir kieme bei turėjo galimybę naudotis tuo pačiu režimu ir užsiimti ta pačia veikla, kaip ir kiti įstaigos gyventojai. CPT tai laikė tinkamu pavyzdžiu užtikrinant sergančių nuteistųjų teises.

25. Įvertinus teisinį reglamentavimą ir visas išdėstytas aplinkybes, darytina išvada, kad, nors neabejotina, jog laisvės atėmimo įstaigose tuberkuliozė kelia rimtą grėsmę visuomenės sveikatai, kalėjimo bendruomenei ir už jos ribų, tačiau tuberkulioze sergančių pacientų laisvės atėmimo režimo apribojimai turi būti teisėti ir proporcingi tikslui, kuriam jie taikomi.

Seimo kontrolieriaus nuomone, sergantiems atvira plaučių tuberkulioze ir besigydantiems LAVL ilgą laiką šioje gydymo įstaigoje turėtų būti užtikrinta teisė palaikyti prasmingą ryšį su artimaisiais, neatmetant galimybės išnaudoti ir kitas bendravimo formas, pavyzdžiui, pasitelkti virtualaus ryšio priemones (vaizdo skambučius).

26. Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro specialistai, teikdami informaciją Seimo kontrolieriui, pabrėžė, kad dėl asmens izoliavimo būtinybės bei trukmės, gydymo ypatumų sprendžia jį gydantis gydytojas. Tačiau Pareiškėjo skundo tyrimo metu buvo nustatyta, kad

ilgalaikiai pasimatymai LAVL laikomiems atvira plaučių tuberkulioze sergantiems asmenims buvo uždrausti įstaigos administracijos iniciatyva priimant direktoriaus įsakymą, net neatlikus jokių tyrimų dėl šios ligos plitimo ilgalaikių pasimatymų metu, negavus jokių specialistų arba ekspertų išvadų.

Atkreiptinas dėmesys, kad tiek BVK, tiek Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nėra numatyta jokių išimčių dėl ilgalaikių pasimatymų nesuteikimo tam tikromis ligomis sergantiems nuteistiesiems, todėl kyla pagrįstų abejonių dėl LAVL direktoriaus 2016-12-29 įsakymo teisėtumo ir pagrįstumo.

Pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad, pagal Konstituciją, riboti konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad teisės aktais reguliuojant santykius būtina paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo. Minėtas konstitucinis principas suponuoja visų teisės aktų hierarchiją ir neleidžia įstatymo įgyvendinamaisiais teisės aktais reguliuoti santykių, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymu, taip pat įstatymo įgyvendinamaisiais teisės aktais nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatyme, nebūtų grindžiamas įstatymais (šios pažymos 16 punktas).

Ivertinus išdėstytas aplinkybes dėl ilgalaikių pasimatymų skaičiaus apribojimo, darytina išvada, kad nuteistųjų teisė į ilgalaikius pasimatymus yra reglamentuota Bausmių vykdymo kodekse, o šią teisę apribojo LAVL direktorius, priimdamas įsakymą. Pažymėtina, kad LAVL direktoriaus įsakymo nuostatos negali prieštarauti aukštesnės galios teisės aktui (Bausmių vykdymo kodeksui), o teisės į šeimos gyvenimo gerbimą ribojimai gali būti nustatyti tik įstatymu. Būtina pabrėžti ir tai, kad tam tikri ribojimai dėl nuteistųjų teisių įgyvendinimo galimi, tačiau tai turėtų būti daroma tik nuteistąjį gydančio gydytojo nurodymu dėl asmens sveikatos būklės, o ne pareigūnų iniciatyva priimant abejotinos teisinės galios aktus.

27. Pareiškėjo Skundų tyrimo metu LAVL administracija informavo, kad atvira tuberkuliozės forma sergantiems nuteistiesiems sudaryta galimybė susitikti su dvasininkais ir atlikti religines apeigas, tačiau nepateikė jokių duomenų, patvirtinančių pateiktą informaciją. Iš nuteistojo Skundų turinio sužinota, kad realiai susitikimai su dvasininkais nevyksta ir religinėse apeigose tuberkulioze sergantys nuteistieji dalyvauti negali.

Galimybė atlikti religines apeigas, susitikti su dvasininku yra ne tik teisės išpažinti religiją užtikrinimas, bet ir svarbi socialinės reabilitacijos dalis, todėl įkalinimo įstaigos, siekdamos įgyvendinti bausmių vykdymo tikslus, turi pozityvią pareigą imtis priemonių užtikrinti, kad susitikimai su dvasininkais ir religinių bendruomenių atstovais vyktų realiai.

Seimo kontrolieriaus nuomone, teisė dalyvauti konkrečiose religinėse apeigose arba naudotis dvasininko paslaugomis neturi būti ribojama.

28. Teikdama informaciją Seimo kontrolieriui LAVL administracija nurodė, kad tuberkulioze sergantys nuteistieji turi galimybę sportuoti, tačiau vėliau, informuodama apie socialinės reabilitacijos priemones, nenurodė jokių renginių arba programų, kurios būtų susijusios su sportu. Taip pat nebuvo pateikta jokių duomenų, kad Pareiškėjas būtų dalyvavęs kokiame nors užsiėmime, susijusiame su sportine veikla. Todėl kyla abejonių dėl tokiems nuteistiesiems sudaromų sąlygų sportuoti.

Pažymėtina, kad sportas, aktyvus laisvalaikio leidimo būdas (pagal kiekvieno sveikatos būklę) taip pat yra labai svarbi socialinės reabilitacijos dalis, todėl įkalinimo įstaigos, siekdamos įgyvendinti bausmių vykdymo tikslus, turi pozityvią pareigą imtis priemonių užtikrinti ir teisę sportuoti bei užsiimti aktyvia fizine veikla.

29. Remiantis visų išdėstytų aplinkybių visuma, darytina išvada, kad Pareiškėjo teisė į ilgalaikius pasimatymus ir socialinę reabilitaciją Laisvės atėmimo vietų ligoninėje buvo nepagrįstai ribojama ir tinkamai neužtikrinama, todėl ši jo Skundų dalis *pripažįstama pagrįsta*.

Dėl atsakymo į prašymą ir patalpų tvarkymo

30. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad nesulaukia atsakymo į savo 2017-10-30 prašymą.

LAVL administracija Pareiškėjo Skundų tyrimo metu paaiškino, kad jo nurodytą dieną Pareiškėjo prašymas negautas, todėl ir atsakymas nepateiktas.

Pareiškėjas kartu su Skundais Seimo kontrolieriui pateikė ir 2017-10-30 prašymo kopiją, kurioje matomas uždėtas LAVL registracijos spaudas ir įrašas, kad jo prašymas užregistruotas 2017-11-02, registracijos Nr. 24629.

Įvertinus šias išdėstytas aplinkybes, darytina išvada, kad Pareiškėjo 2017-10-30 prašymas buvo užregistruotas, todėl LAVL administracija privalėjo pateikti jam atsakymą, o tai nebuvo padaryta, todėl ši Pareiškėjo Skundų dalis pripažįstama pagrįsta.

31. Pareiškėjas Seimo kontrolieriui taip pat nurodė, kad yra verčiamas pats tvarkyti savo palatą, nors yra sergantis. Pareiškėjas pateikė ir darbingumo lygio nustatymo pažymą, kurioje nurodyta, kad jo darbingumo lygis yra 40 procentų.

LAVL administracija paaiškino, kad visi besigydantys šioje įstaigoje suimtieji ir nuteistieji privalo patys tvarkyti kameras-palatas, nes tai numatyta teisės aktuose. Nuo tvarkymosi pareigos atleidžiami tik tie nuteistieji, kuriems gydytojas paskiria gulimąjį režimą. Nuteistiesiems išduodamas valymo inventorių ir valymo priemonės, skirtos patalpų dezinfekcijai.

Ši LAVL pozicija grindžiama teisės aktais, t. y. BVK 110 straipsnio 1 dalies 1–3 punktais, kur numatyta, kad laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji privalo laikytis nustatytos pataisos įstaigų tvarkos; vykdyti pataisos įstaigos administracijos reikalavimus; administracijos paskyrimu eilės tvarka budėti gyvenamosiose patalpose ir Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 73.6 punktu, kur numatyta, kad nuteistieji privalo tvarkyti ir prižiūrėti savo darbo, gyvenamąją (miegamąją) ir pasivaikščiojimo vietas.

32. Atkreiptinas dėmesys, kad Ligoninė, kaip jau buvo minėta pirmiau, turi užtikrinti ambulatorinių ir stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą asmenims ir kardomosios priemonės – suėmimo bei laisvės atėmimo bausmės – vykdymą.

Bausmių vykdymo kodekso 174 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmens sveikatos priežiūra pataisos įstaigose organizuojama ir atliekama pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugą reglamentuojančius įstatymus, t. y. LAVL besigydantys asmenys turi gauti vienodas sveikatos priežiūros paslaugas, kaip ir kitose įstaigose besigydantys pacientai.

Pažymėtina, kad Pareiškėjas į LAVL buvo atvežtas gydytis, o ne perkeltas atlikti tolesnę laisvės atėmimo bausmę.

33. Lietuvos higienos normos HN 134:2015 8 punkte numatyta, kad laisvės atėmimo vietose, policijos areštinėse teikiamos asmens sveikatos priežiūros paslaugos turi atitikti teisės aktų, tarp kurių, ir Lietuvos higienos normos HN 47-1:2012 „Sveikatos priežiūros įstaigos. Infekcijų kontrolės reikalavimai“, reikalavimus.

Higienos normos HN 47-1:2012 2 punkte numatyta, kad ši higienos norma privaloma sveikatos priežiūros įstaigoms, taip pat institucijoms, atliekančioms šių įstaigų darbuotojų ir pacientų sveikatos saugos kontrolę, kitoms įstatymų nustatyta tvarka kontrolės institucijoms bei valymo, dezinfekcijos, sterilizacijos paslaugas teikiantiems Lietuvos Respublikos arba kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiams.

Šios Higienos normos 8 punkte numatyta, kad sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojai,

valymo, dezinfekcijos ir sterilizacijos paslaugas teikiančių įmonių darbuotojai, dirbantys su aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių, medicinos prietaisų cheminėmis dezinfekcijos ir (ar) sterilizacijos priemonėmis, turi laikytis naudojimo instrukcijų, saugos duomenų lapuose nurodytų taisyklių.

Įvertinus šią nuostatą, darytina išvada, kad valymo, dezinfekcijos darbus gali atlikti ir atsakomybę dėl vykdomų darbų kokybės turi prisiimti tik sveikatos priežiūros įstaigos ar tokias paslaugas teikiančių įmonių darbuotojai, tačiau ne patys besigydančios pacientai.

34. Pagal Higienos normos HN 47-1:2012 9.6 punktą, sveikatos priežiūros įstaigoje turi būti parengtas infekcijų kontrolės procedūrų vadovas, kuriame turi būti pateikta (aprašyta) aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių higienos planas ir valymo, dezinfekcijos procedūra. Higienos planai turi būti sudaromi visiems sveikatos priežiūros įstaigos skyriams (padaliniams). Higienos planuose turi būti pateikti valymo, dezinfekcijos objektai, naudojamų valymo, dezinfekcijos priemonių pavadinimai, koncentracija, dezinfekcijos ekspozicijos trukmė, valymo, dezinfekcijos būdas, dažnis, atsakingi vykdytojai.

LAVL administracija Seimo kontrolieriui pateikė 2017-04-10 direktoriaus įsakymu Nr. V-71 patvirtintą dezinfekcijos planą, kur numatyta, kad grindų, sanitarinių mazgų, paciento lovos ir kt. dezinfekciją vykdo slaugytojos padėjėja ir tvarkinys. Minėtame dezinfekcijos plane nenumatyta, kad dezinfekavimo darbus gali atlikti patys pacientai.

Higienos normos HN 47-1:2012 119 punkte numatyta, kad nuolatinis aplinkos (patalpų, daiktų, įrenginių) paviršių valymas arba valymas ir dezinfekcija atliekami šluostymo, plovimo būdais. Nuolatinis patalpų valymas arba valymas ir dezinfekcija atliekamas šia tvarka: pradedamas nuo švariausių patalpų ir užbaigiamas nešvariausiose patalpose (tualetuose), valomi arba valomi ir dezinfekuojami baldai, įrenginiai, aplinkos daiktų paviršiai, baigiama grindimis.

Vertinant šią normą ir LAVL administracijos pateiktą informaciją, kyla pagrįstų abejonių dėl sergančių nuteistųjų atliekamų valymo darbų kokybės ir dezinfekcijos taisyklių laikymosi užtikrinimo, o nekokybiškai atliekami valymo darbai gali turėti įtakos netgi ligos plitimui už palatos ribų.

35. Pabrėžtina, kad, pagal HN 47-1:2012 123 punktą, pagrindinio palatų valymo ir dezinfekcijos metu patalpose neturi būti pacientų. Pagrindinis ir (ar) galutinis (baigiamasis) valymas ir dezinfekcija atliekami šluostymo, plovimo būdais arba atliekama nuvalytų paviršių aerozolinė dezinfekcija, naudojant automatinius vandenilio peroksido purškiklius (generatorius).

Tyrimo metu nustatyta, kad LAVL nesilaikoma šios nuostatos, nes pacientai patys valo ir dezinfekuoja palatas, todėl valymo metu iš palatų niekur neišvedami.

36. Įvertinus šias išdėstytas aplinkybes, kyla pagrįstų abejonių dėl higienos normų reikalavimų laikymosi Laisvės atėmimo vietų ligoninėje. Seimo kontrolierius abejoja, ar, atviros formos tuberkuloze sergantiems nuteistiesiems užkardant teisę į ilgalaikius pasimatymus, tačiau tuo pat metu pačiai administracijai akivaizdžiai nesivadovaujant teisės aktų, skirtų infekcijų kontrolei, reikalavimais, gali būti pasiekti gydymo tikslai.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Laisvės atėmimo vietų ligoninėje sergantys nuteistieji, kurie į šią ligoninę yra atvežti gydyti, o ne perkelti bausmės atlikimui, nepagrįstai verčiami valyti ir dezinfekuoti palatas. Tai turi daryti tik gydymo įstaigos arba specialių tarnybų darbuotojai, todėl ši Pareiškėjo skundo dalis pripažįstama pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

37. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžia X skundą dėl Laisvės

atėmimo vietų ligoninės pareigūnų veiksmų, susijusių su jo laikymo sąlygomis, teisės į ilgalaikius pasimatymus ir socialinę reabilitaciją netinkamu įgyvendinimu, prašymo nagrinėjimu, patalpų tvarkymu, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

38. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 8 ir 17 punktais, Laisvės atėmimo vietų ligoninės *direktoriui rekomenduoja:*

38.1. pakeisti Pasimatymų suteikimo ir jų vykdymo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje tvarkos aprašo, patvirtinto LAVL direktoriaus **2016-12-29 įsakymu Nr. V-288**, nuostatas, pagal kurias atvira tuberkulioze sergantiems asmenims yra draudžiami ilgalaikiai pasimatymai, kad jos neprieštarautų aukštesnės galios teisės aktams;

38.2. imtis priemonių, kad būtų užtikrinta tuberkulioze sergančių kalinių teisė į socialinę reabilitaciją, teisė užsiimti įvairia veikla, kiek galima labiau atitinkančia jų poreikius (ne tik knygų skaitymas, atvirukų gamyba ir pan.), ir užtikrinti socialinės reabilitacijos priemonių realų įgyvendinimą;

38.3. imtis priemonių, kad ligoninėje būtų laikomasi Higienos normos HN 47-1:2012 reikalavimų ir kad direktoriaus įsakymo dėl patalpų tvarkymo ir dezinfekcijos nuostatos būtų suderintos su minėtos higienos normos reikalavimais.

39. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 7 punktu, atkreipia Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus dėmesį į skundo tyrimo metu nustatytus ir šioje pažymoje konstatuotus galimus higienos normų reikalavimų pažeidimus Laisvės atėmimo vietų ligoninėje.

40. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) nagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas